

Mötesplats inför framtiden Borås 23-25 april 2001

Saga Pohjola, Susanne Stenberg
Karolinska institutet
Novumbiblioteket

Att utveckla informationskompetens hos studenter - verktyg för ett livslångt lärande

Detta paper beskriver ett undervisningsprojekt som några bibliotekarier vid Karolinska Institutets Bibliotek och David Herron, pedagogisk utvecklare vid samma bibliotek, startade höstterminen 1999 tillsammans med Britt Elfving, lärare vid Institutionen för sjukgymnastik vid Karolinska Institutet. De som vid starten ingick i gruppen från biblioteket var förutom David Herron Margareta Möller, Birgitta Ohlsson, Saga Pohjola, Susanne Stenberg och Maria Wikstrand. Projektet vidareutvecklades under vårterminen 2000, och inför vårterminen 2001 har vi nya idéer till undervisning som till stor del bygger på det ursprungliga projektet. Vi kommer i detta paper att redovisa projektet och processen fram till dess nuvarande form vårterminen 2001.

Bakgrund

Det finns flera anledningar till att vi på biblioteket initierade projektet. En anledning var att vi arbetar aktivt med pedagogisk utveckling på Karolinska Institutets Bibliotek. Vi ville också göra något för att vidareutveckla den undervisning vi bibliotekarier håller för studenterna och vi ville förbättra samarbetet med lärarna inom KI. Dessutom ville vi att biblioteksundervisningen i allt högre grad skulle integreras med studenternas ämne, sjukgymnastik. Vi hade en förhoppning om att en integration med deras ämne skulle leda till att studenternas motivation för biblioteksundervisningen ökade i och med att de lättare skulle se sambandet mellan den kunskap de får hos oss på biblioteket och den de får på Institutionen för sjukgymnastik. Vi ville helt enkelt göra biblioteksundervisningen mer angelägen för studenterna och få dem att inse att informationskompetens är en självklar del av utbildningen. En annan orsak var att vi ville öka undervisningskvaliteten och utveckla oss själva som pedagoger.

På Institutionen för sjukgymnastik vid KI hade man i stort sett samma utgångspunkter som vi hade. När vi föreslog samarbetet, tyckte Britt Elfving att det var ett utmärkt tillfälle att öka studenternas intresse för informationssökning, vilket hon ansåg inte var så stort som man kunde önska. Britt och hennes kollegor tyckte också att det var viktigt med en ökad ämnesanpassning av biblioteksundervisningen. Här såg de nu ett tillfälle att knyta ihop undervisningen i kritisk granskning som de håller vid Institutionen för sjukgymnastik med undervisningen i litteratursökning som vi bibliotekarier håller. Förutom att söka fram en vetenskaplig artikel ville Britt och de andra lärarna på Institutionen för sjukgymnastik att själva sökprocessen skulle betonas. De ville också öka graden av självstyrt lärande. Detta hoppades de uppnå genom att studenterna själva skulle söka fram en vetenskaplig artikel som de sedan skulle läsa och lära sig att kritiskt granska. Eftersom vi arbetade tillsammans med en sjukgymnastlärare i detta projekt var det extra viktigt att diskutera vad vi lade in i begreppet informationskompetens. Britt kände sig osäker vad gäller begreppet informationskompetens och vi bidrog i diskussionen med vår kompetens. På motsvarande sätt bidrog Britt med sin ämneskompetens i upplägget av vår undervisning på biblioteket. När vi lade upp undervisningen arbetade vi utifrån den definition av informationskompetens som American Library Association har sammanställt:

- att vara medveten om inlärningsbehov
- att formulera sökfrågor
- att söka
- att värdera
- att kritiskt granska
- att kreativt utnyttja information

Ofta upplever vi på biblioteket att studenterna kommer fram till oss i kundtjänsten och vill ha en färdigkopierad vetenskaplig artikel. De har då missförstått den uppgift de fått av sin lärare, vilken går ut på att studenten själv ska gå igenom sökprocessen från början. Dvs formulera en sökfråga, söka i relevant databas, välja ut relevanta referenser samt söka upp dokumentet för att sedan läsa artikeln. Inför planeringen av detta projekt var vi bibliotekarier överens med Britt om att det var viktigt att studenterna fick upp ögonen för att informationssökning är en process med många steg. Det handlar inte bara om att kunna söka fram information utan att också kunna kritiskt granska och sovra i det stora utbudet. Vi tyckte att det var viktigt att starta denna process hos studenterna så tidigt som möjligt under utbildningen, i detta fall under termin två av de sex terminer som sjukgymnastutbildningen består av. Dessutom diskuterade vi det livslånga lärandet med Britt och vikten av att lära sig behärska de grundläggande verktygen i informationssökningsprocessen.

Det ursprungliga projektet

Undervisningen inleddes på Institutionen för sjukgymnastik med en teoretisk lektion om forskningsmetodik. Där pratade Britt Elfving bland annat om hur en vetenskaplig artikel är upplagd. Efter detta kom studenterna till oss på biblioteket för en grundlig introduktion i informationssökning. Vi var extra noggranna med planeringen av denna undervisning. T ex hade vi tillsammans med Britt gjort övningsuppgifterna, för att öka ämnesanknytningen. Vid undervisningstillfället talade vi om vad en bibliografisk databas är och hur man söker i en sådan. Vi hade valt ut databaser som är relevanta för dem, MEDLINE via PubMed samt AMED. Efter vår introduktion fick de tillfälle att öva enskilt i att söka i databaserna.

Med sig från vår lektion på biblioteket fick de en uppgift, nämligen att i grupper om fyra söka sig fram till en vetenskaplig artikel inom ämnet sjukgymnastik och kritiskt granska innehållet. Britt hade valt ut två områden, *gång* och *koordination*, som studenterna skulle söka fram artiklar om. Studenterna fick sedan redovisa grupparbetet på två sätt. Först kom de till oss på biblioteket för att redovisa respektive grupps sökprocess. Detta gjorde de genom att berätta hur de diskuterat sig fram till adekvata söktermer, valt databas och sökt sig fram till en passande vetenskaplig artikel.

På Institutionen för sjukgymnastik fick studenterna redovisa gruppuppgifterna ytterligare en gång, denna gång med fokus på det vetenskapliga innehållet. Detta skedde under ett seminarium som hölls av Britt tillsammans med några andra lärare på Institutionen för sjukgymnastik. Grupperna fick där redovisa och kritiskt granska artiklarna.

Utvärdering av resultatet

Efter detta fick studenterna fylla i en utvärdering. Tyvärr fick vi en svarsfrekvens på endast 60%. I utvärderingen uppger studenterna att:

- förmågan att söka i databaser ökat i mycket hög grad
- förmågan att granska vetenskapliga artiklar ökat något

Dessutom uppgav ungefär hälften att uppföljningstillfället på biblioteket inte var särskilt värdefullt för deras inlärningsprocess. Vi hade tänkt att det rent inlärningsmässigt skulle vara

mycket givande att efter första undervisningstillfället och sedan eget arbete få en lärarledd uppföljning. Men tyvärr var det ganska hög frånvaro vid uppföljningstillfället. Lektionen var schemalagd i slutet av veckan och vissa studenter hade en längre sammanhållen ledighet framför sig. Man kan fråga sig om den höga frånvaron berodde på studenternas motivation eller om det var schemalaggningsen som var orsak till den höga frånvaron.

Vårt antagande att studenterna skulle tycka att det var både roligare samt skulle kännas mer relevant att själva söka fram den artikel de sedan skulle granska visade sig tyvärr inte stämma till fullo. Att utifrån abstracts välja en artikel av lämplig svårighetsgrad för en sjukgymnaststuderande på termin två, visade sig vara för svårt. En del studenter tog fram alldeles för långa och svårlästa artiklar på engelska och energin gick då åt till att försöka förstå innehållet i stället för det vetenskapliga upplägget. Andra tog fram alltför enkla artiklar på svenska som oftast inte har ett strikt vetenskapligt upplägg.

Vi på biblioteket upplevde att det hos en del av studenterna fanns en strävan att vilja förstå hur man kommunicerar med databaser och hur själva sökprocessen fungerar. Oss lärare emellan upplevde vi att kommunikationen och förståelsen mellan biblioteket och Institutionen för sjukgymnastik ökade väsentligt. Dessutom har vi fått ökad insikt i varandras områden och projektet har berikat oss som lärare och pedagoger.

Konklusion

Erfarenheterna vi kunde dra av detta projekt var att vi både på Institutionen för sjukgymnastik och på biblioteket måste bli ännu tydligare i att beskriva och synliggöra alla steg i processen mot informationskompetens. Vi förlitade oss mycket på att studenterna skulle ha en hel del att tillföra under uppföljningstillfället, och att vi lätt skulle kunna få igång en diskussion om sökprocessen med dem. Detta visade sig inte stämma och vi hade svårt att få dem att berätta för oss och för varandra hur de sökt i databaserna.

Då vi lärare träffades efteråt för att utvärdera hur projektet hade utfallit, kom vi fram till att trots att vi lärt oss mycket så verkade inte studenterna ha haft lika stor nytta av undervisningen med detta upplägg som vi haft. Undervisning av detta slag tar dessutom mycket tid i anspråk, både i undervisningstid och förberedelsetid.

Projektets vidareutveckling följande terminer

Våra erfarenheter av projektet ledde alltså till att vi inte fortsatte på samma sätt följande termin. Undervisningen på biblioteket omfattade då ett första undervisningstillfälle som, liksom tidigare, bestod i en genomgång i informationssökning med individuella sökövningar. Dessutom fick studenterna med sig några sökuppgifter som de skulle lösa till nästa undervisningstillfälle på biblioteket, som hölls tre veckor senare. Vår förhoppning var att studenterna skulle hålla kunskapen levande, eftersom de hade sina sökuppgifter att lösa under den här treveckorsperioden. Meningen var att deras informationskompetens skulle förbättras eftersom de hade längre tid på sig att låta kunskapen sjunka in. För att öka deltagandet vid det andra undervisningstillfället på biblioteket införde vi obligatorisk närvaro. Den obligatoriska närvaron medförde också att vi måste examinera studenterna, samt att vi var tvungna att hålla extra undervisningstillfällen för de studenter som av olika anledningar inte kom. Vid det obligatoriska tillfället hade vi en genomgång av sökuppgifterna, samtidigt som vi byggde på deras kunskap genom att ge dem ytterligare tips om olika sätt att lösa uppgifterna på. Tid fanns också för frågor och diskussion kring informationssökning. Som examination gav vi

dem lite svårare uppgifter att lösa individuellt på plats, en s k dugga. Vi avslutade undervisningstillfället med att de fick redovisa hur de löst duggafrågorna.

På Institutionen för sjukgymnastik gjorde Britt en del förändringar. För att underlätta granskningen av vetenskapliga artiklar valde Britt en artikel på svenska, istället för som tidigare då studenterna själva skulle leta fram och välja ut en vetenskaplig artikel. Den artikel som Britt valt ut hade studenterna redan läst eftersom den ingått i en tidigare kurs. När de nu läste artikeln för andra gången på forskningsmetodikkursen var det för att fokusera på det vetenskapliga upplägget, inte innehållet. Artikeln diskuterades sedan med en lärare i ett gruppseminarium. Studenterna har hittills varit mycket nöjda med detta upplägg. De har tyckt att artikeln varit på deras nivå, vilket möjliggjort att de aktivt kunnat delta i en vetenskaplig diskussion runt dess innehåll. Dock såg vi lärare på biblioteket det som lite av ett nederlag att momentet då studenterna i grupp skulle söka fram en egen vetenskaplig artikel försvann. Dock ska studenterna enligt sin lärare Britt under termin tre själva söka fram artiklar i något aktuellt ämne då de är ute på praktik.

För att få reda på vad studenterna tyckte om upplägget av biblioteksundervisningen denna termin delade vi ut en utvärdering. Där framgick det att 70 procent av studenterna uppskattade undervisningen och ytterligare 13 procent ansåg att den var okej. Men nästan hälften, 47 procent, ogillade den obligatoriska närvaron. Denna gång hade vi en svarsfrekvens på 76 procent.

Höstterminen 2000 fick sjukgymnaststudenterna på termin två samma slags biblioteksundervisning som alla andra studenter på grundutbildningen får, det vill säga en introduktion till informationssökning på biblioteket. Eftersom utvärderingarna från båda terminerna visade att många inte uppskattade att återkomma till biblioteket för en uppföljning, ansåg vi det inte mödan värt att satsa så mycket på ett uppföljningstillfälle för studenterna samma termin.

Inför denna termin, vårterminen 2001, har vi beslutat att komplettera den vanliga undervisningen med en sökverkstad senare under utbildningen. Vi ska ha kvar det första tillfället för studenterna under termin två. Däremot har vi lagt in ytterligare ett undervisningstillfälle för dessa studenter ett år senare då de går sin fjärde termin. Denna gång ska undervisningen vara i form av en sökverkstad, där vi bibliotekarier tillsammans med handledare från Institutionen för sjukgymnastik vägleder dem i sökdjungeln. Deltagande i sökverkstaden är inte obligatorisk, utan studenterna får anmäla sig om de är intresserade. Detta för att vi ska veta hur många som kommer samt att de som kommer verkligen vill ha vägledning. Studenterna ska under den här terminen börja arbeta på sina 10-poängs examensarbeten. De ska välja ämne och skriva ett PM. Vi räknar med att motivationen för att söka litteratur därför borde vara hög. De har också hunnit längre i sin utbildning, och kan bättre ta till sig den ämnesmässiga informationen. Vår förhoppning är också att studenterna dessutom är mer motiverade att sätta sig in i informationssökningsprocessen, när de kommit så pass långt i sina studier. Meningen är att studenterna har chansen att återkomma till oss på biblioteket när de förhoppningsvis själva upplever att behovet är som störst. Vår idé är att både bibliotekarier och handledare från Institutionen för sjukgymnastik skall närvara och bidra med sina ämneskunskaper under sökverkstaden, och på det här sättet fortsätter vi samarbetet mellan bibliotek och lärare.

Avslutningsvis vill vi poängtera att undervisningsprojekt tillsammans med Institutionen för sjukgymnastik har bidragit till att utveckla oss som pedagoger. Samarbetet har gjort att

ämnesanknytningen på biblioteksundervisningen har ökat väsentligt. Vi anser att de mål vi har haft för detta projekt har uppnåtts med god marginal. Det som vi som lärare under projektets första terminen upplevde som negativt samt de svårigheter studenterna upplevde har bidragit till att utveckla projektet. Utvärderingarna visar att studenterna uppskattar vår biblioteksundervisning samt att de ökat sin kompetens i att söka i databaser. Detta tolkar vi som ett gott betyg! Förhoppningsvis har vi även lagt grunden till ett livslångt lärande hos dessa studenter.